

5. Vernudina, IV 2011, *Estetyko-psykholohichniy dyskurs v Ukraini na mezhi XIX - XX stolit (Aesthetic and psychological discourse in Ukraine at the turn of the 19th and 20th centuries)*, Kyiv: Atika, 492 s.
6. Huk, OF 2013, 'Teoretychni peredumovy formuvannia estetychnoi kultury (Theoretical prerequisites for the formation of aesthetic culture)', *Aktualni problemy sotsiologii, psykholohii, pedahohiky. Zbirnyk nauk. pr. Natsionalnyi. un-t im. Tarasa Shevchenka*, Kyiv: Feniks, № 18, s. 193-199.
7. Ihoshkina, NH 2005, *Kulturolohiia mystetstva (Culturology of art)*, Kyiv: MAUP, 208 s.
8. Medvedeva, NV 2008, 'Problema tvorchoho khudozhnoho sprymannia (The problem of creative artistic perception)', *Aktualni problemy psykholohii: Problemy psykholohii tvorchosti: Zbirnyk nauk. pr.*, Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, T.12, №.5, Ch.I, s. 68-76.
9. Moliako, VO 2004, 'Psykhologhiia tvorchosti – nova paradyhma doslidzhennia konstruktyvnoi diialnosti liudyny (The psychology of creativity is a new paradigm for the study of constructive human activity)', *Praktychna psykholohiia ta sotsialna robota*, Zhytomyr: Vyd-vo ZhDU im. I. Franka, № 8, s. 1-4.
10. Pikhovych, VD & Samarskyi AU 2022, 'Katehoriia baiduzhoho yak lohichne nachalo teorii estetychnoho protsesu u A.S. Kanarskoho (The category of indifferent as the logical beginning of the theory of the aesthetic process in A.S. Canarsky)', *Kulturolohichnyi almanakh. Ukrainyskyi derzhavnyi un-t imeni Mykhaila Drahomanova*, Kyiv: Helvetyka, № 3, s. 164-168.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.45(7-9)-3

УДК 171.78:159.955

**КРИТИЧНЕ МИСЛЕННЯ У КОНТЕКСТІ
ПОСТМОДЕРНІСТСЬКОГО ДИСКУРСУ ЖАНА БОДРІЯРА
CRITICAL THINKING IN THE CONTEXT OF JEAN BAUDRILLARD'S
POSTMODERN DISCOURSE**

**В. Г. Воронкова
О. П. Кивлюк
В. О. Нікітенко**

Актуальність теми дослідження. Реальний світ, суб'єктивно спотворений контекстами, точками зору, політико-економічними прихильностями, настроями «цільової аудиторії» і т.д., трансформувався в інформаційно-віртуальну площину комунікації, кооперації, ідеологізації, медіації, пізнаваності та осмислення взагалі. Сучасний гіперреальний світ потребує раціонального, скептичного, об'єктивного аналізу – критичного, де значимість критичного мислення особистості в контексті цивілізаційного розвитку потребує теоретичної концептуалізації та практичної реалізації.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку інформаційного простору, небезпека формування симулятивної свідомості, викривлення реальності в

Urgency of the research. The real world, subjectively disfigured by contexts, points of view, political-economic predilections, sentiments of the "target audience", etc., has been transformed into an information-virtual plane of communication, cooperation, ideologisation, mediation, recognition, and comprehension in general. The modern hyperreal world needs rational, sceptical, objective analysis - critical analysis, where the significance of critical thinking of the individual in the context of civilisational development requires theoretical conceptualisation and practical implementation.

Target setting. The trends in the development of information space, the danger of forming a simulative consciousness, and the distortion of reality

процесі накладання гіперреальності, або віртуалізації створюють сумнівну ілюзію трансформації особистості в бік критично мислячої. А звідси і проблема формування масової свідомості критично оцінювати інформаційні потоки, реагувати на ефекти реальності (симулякри) та їх інтерпретувати в бік деманіпулятивності та об'єктивності.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Розглядаючи філософську парадигму постмодернізму спиралися на фундаментальні роботи Ж. Бодріяра, Ж.-Ф. Ліотара, Ж. Дерріди. В контексті аналізу критичного мислення акцент зроблено на роботах Дж. Хейбера, Д. Халперн, К. Становіча, Р. Енніса, С. Терно, Р. Пола та інших.

Постановка завдання. Здійснити концептуалізацію критичного мислення як типу моделі мислення, що вимагає філософської саморефлексії на основі звернення до постмодерністського дискурсу.

Виклад основного матеріалу. В статті концептуалізується сутнісне значення критичного мислення, його функціональність та перспективність розвитку через призму постмодерністського дискурсу з акцентом на теорію симулякрів Ж. Бодріяра. Критичне мислення розглядається як засіб формування культури мислення в умовах гіперреального/віртуалізованого світу, що зорієнтовано на принципи раціональності, об'єктивності, достовірності та процеси інтелектуалізації, саморефлексії, самоусвідомленості тощо.

Висновки. У постмодерністського дискурсі Ж. Бодріяра критичне осмислення не є важливим процесом та інструментом основ філософських роздумів, але ж інформатизація та віртуалізація суспільства призвела до такого негативного явища як маніпулювання свідомістю особистості/суспільства. Факт сформованості критичного мислення та володіння ним людиною є запорукою інтелектуальних чеснот, неупередженості та виступає опонентом гіперреальному світу.

Ключові слова: критичне мислення, постмодернізм, Жан Бодрійяр, гіперреальний світ, інформаційний простір.

in the process of superimposing hyperreality, or virtualisation, create a dubious illusion of transformation of a critically thinking personality. Hence the problem of forming mass consciousness to critically assess information flows, react to the effects of reality (simulacra), and interpret them towards demanipulativeness and objectivity.

Actual scientific researches and issues analysis. Postmodernists relied on the basic works of J. Baudrillard, J.-F. Lyotard, J. Derrida considering the philosophical paradigm. In the context of analysing critical thinking, the emphasis is placed on the works of J. Haber, D. Halpern, K. Stanowicz, R. Ennis, M. Scriven, R. Paul and others.

The research objective. To conceptualise critical thinking as a type of model of thinking that requires philosophical self-reflection based on the appeal to postmodern discourse.

The statement of basic materials. The article conceptualises the essential meaning of critical thinking, its functionality, and prospects of development through the prism of postmodern discourse with a focus on the theory of simulacra by J. Baudrillard. Critical thinking is seen as a means of developing a culture of thinking in a hyperreal/virtualised world, which is oriented towards the principles of rationality, objectivity, credibility, and the processes of intellectualisation, self-reflection, self-awareness, etc.

Conclusions. In the postmodern discourse of J. Baudrillard, critical reflection is not an important process and tool of the foundations of philosophical reflection, but informatisation and virtualisation of society have led to such a negative phenomenon as the manipulation of individual/society consciousness. The fact that critical thinking is formed and possessed by the individual is a pledge of intellectual virtues, and impartiality, and stands as an opponent of the hyperreal world.

Keywords: critical thinking, postmodernism, Jean Baudrillard, hyperreal world, information space.

Актуальність теми дослідження. Реальний світ, суб'єктивно спотворений контекстами, точками зору, політико-економічними прихильностями, настроями “цільової аудиторії” і т.д., трансформувався в інформаційно-віртуальну площину комунікації, кооперації, ідеологізації, медіації, пізнаваності та осмислення взагалі. Сучасний гіперреальний світ потребує раціонального, скептичного, об'єктивного аналізу – критичного, де значимість критичного мислення особистості в контексті цивілізаційного розвитку потребує теоретичної концептуалізації та практичної реалізації.

Акцентуючи увагу на актуальності та значимості критичного мислення в сучасному світі Дж. Хейбер підкреслює, що “в міру того, як формування критичного мислення ставало освітнім пріоритетом, вчителі, політики та науковці намагалися досягнути критичне мислення так сам, як уже усталені навчальні дисципліни, де процес засвоєння навичок на кшталт читання й письма (...) вимагає покрокового набуття вмінь і розуміння сукупності знань, із яких складається кожен предмет” [8, с. 19]. Тому формування та розвиток критичного мислення є освітнім викликом. Крім цього, С. Терно вважає критичне мислення – науковим мисленням, “потреба в якому в умовах інформаційного суспільства стає дедалі затребуваною, (...) є здобутком сучасної когнітивної психології, що спирається на широку експериментально-дослідну базу” тощо [7, с. 11].

Критичне мислення передбачає згоду зі суворими стандартами досконалості та усвідомлене володіння ними при ефективному спілкуванні та вирішенні проблем, а також прагнення подолати егоцентризм та соціоцентризм. Критичне мислення спрямоване на самого себе з метою максимізувати раціональність мислителя і використовується для покращення процесу мислення.

Постановка проблеми. Тенденції розвитку інформаційного простору, небезпека формування симулятивної свідомості (відмінної від реальної), викривлення реальності в процесі накладання гіперреальності, або віртуалізації, створюють сумнівну ілюзію трансформації особистості в бік критично мислячої. А звідси і проблема формування масової свідомості критично оцінювати інформаційні потоки, реагувати на ефекти реальності (симулякри) та їх інтерпретувати в бік деманіпулятивності та об'єктивності.

Критичне мислення – це засіб мислення про будь-який об'єкт/предмет/явище, сутність або проблему в контексті інтелектуальних практик та екзистенціального виміру; це здатність мислити логічно та раціонально, розуміючи причинно-наслідковий зв'язок між ідеями. Критичне мислення було предметом дискусій та роздумів з часів Античності, і продовжує залишатися предметом обговорення нині (“токсичний інфопростір”, “білий шум”, “фальсифікація/спотворення фактів” тощо). Критичне мислення можна охарактеризувати як здібність до рефлексивного та самостійного мислення. Насправді, критичне мислення вимагає, щоб людина використовувала свою здатність розмірковувати, бути активним “творцем”, а не пасивним користувачем інформації. Критично мислячі особистості ставлять під сумнів ідеї, гіпотези і навіть факти, та не сприймають їх за “чисту монету”. Вони завжди прагнуть визначити, чи представляють ідеї, аргументи та висновки повну картину, і готові виявити, що це не так. Критичне мислення – це міркування про речі/явища/суб'єкти відповідним чином, щоб дійти оптимально ймовірного рішення в контекстах у процесі мислення, тобто – це спосіб думати про те, що в даний час розмірковує рацію, щоб дійти “чистого” висновку [4]. А отже формування критичного мислення у людини – це формування критично-

мислячої особистості, яка є повноцінним членом суспільства в умовах його інформатизації, цифровізації, віртуалізації, де дана форма раціонально-логічного мислення є викликом, а не архаїзмом.

Аналіз досліджень і публікацій. Термін критичне мислення (грец. κριτικός = kritikos = “критик”) та його визначення походить від слова критик і визначає інтелектуальні здібності та засоби “судження”, що культивує інтелект та особистісні якості/здібності людини.

Д. Халперн вважає, що критичне мислення в першу чергу включає набуті здібності, такі як вирішення проблем, розрахунок і успішне застосування ймовірностей. Це також включає тенденцію залучати розумовий процес [12]. Критичне мислення включає ідеї та інформацію з об’єктивної точки зору, а потім піддає цю інформацію сумніву у світлі наших власних цінностей, поглядів та особистої філософії. Сучасні вчені, які займаються критичним мисленням, розширили ці традиційні визначення, включивши в них такі якості, концепції та процеси, як творчість, уяву, відкриття, роздуми, співчуття, що пов’язує знання, феміністську теорію, суб’єктивність, двозначність та непереконливість.

Згідно з Р. Еннісом, критичне мислення – це інтелектуальний процес активного та майстерного мислення, де застосовується аналіз, синтез, оцінки інформації, яка отримана в наслідок спостереження, досвіду, комунікації, роздумів тощо. Згідно з визначенням Р. Енніса, критичне мислення вимагає великої уваги та роботи мозку. Р. Енніс додав до свого попереднього списку диспозицій критичного мислення групу диспозицій турботи про гідність та цінність кожної людини, яку він назвав “корелятивною” диспозицією, без якої критичне мислення було б менш цінним, а може й шкідливо [13]. Освітня програма, спрямована на розвиток критичного мислення, а не відповідної схильності дбати про гідність та цінність кожної людини, стверджував Р. Енніс, “була б неповноцінною і, можливо, небезпечною” [13, с. 41]. Коли в освіті застосовується підхід критичного мислення, він допомагає мозку краще функціонувати та інакше розуміти тексти. Різні сфери дослідження можуть вимагати різних типів критичного мислення. Критичне мислення дає більше кутів і точок зору на той самий матеріал.

Р. Пол зазначає, що критичне мислення ґрунтується на універсальних інтелектуальних цінностях: ясність, точність, чіткість, послідовність, доречність, вагомі докази, вагомі причини, глибина, широта і справедливість, що, у свою чергу, тягне за собою вивчення системних підструктур: мета, проблема, гіпотеза, теоретичне та емпіричне обґрунтування, що веде до висновків [14]. Тобто згідно теорії Пола-Елдера, критичне мислення – це аналіз мислення шляхом зосередження уваги на частинах чи структурах мислення – “елементи мислення”; оцінка мислення шляхом орієнтації на якість – “загальні інтелектуальні зразки”; поліпшення мислення за рахунок використання того, що ви дізналися – “інтелектуальні риси” [14].

Досліджуючи критичне мислення як соціальну навичку в межах еволюції суспільства в бік відповідального/активного громадянства, науковці [4] стверджують, що “критичне мислення – не лише навичка мислити відповідним чином, а й особистість чи темперамент; воно може не лише відображати рівень мислення, а й висвітлювати сучасний гуманістичний дух, а розвиток критичного мислення є особливо важливим на кожному етапі світи, і вища освіта не є винятком” [4, с. 29].

Постановка завдання. Здійснити концептуалізацію критичного мислення як типу моделі мислення, що вимагає філософської саморефлексії на

основі звернення до постмодерністського дискурсу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Критичне мислення як пробудження інтелекту до вивчення людиною самої себе.

Критичне мислення є засобом/формою мислення самого про себе, що дозволяє організувати думки, з'ясувати факти, вдосконалити ефективність роздумів, визнати помилки та упередження у процесі формування думки. Критичне мислення в межах неформальної логіки дозволяє людям робити логічно обґрунтовані висновки, обробляти складну інформацію та дивитися під різним кутом на певні речі/проблеми. Критичне мислення має сім найважливіших характеристик: допитливість, неупередженість до різних сторін, здатність мислити систематично, аналітичність, наполегливість у істині, впевненість у самому критичному мисленні; зрілість. Хоча дати визначення поняттю критичне мислення можна по-різному, існує відповідна множина узгоджених між собою основних складових, серед яких: прагнення мислити логічно та раціонально, результативність, аргументованість, істинність та обґрунтованість. Критичне мислення – це раціонально-логічний, інтелектуальний, незалежний процес роботи мозку в контексті мислення як активної діяльній форми, де застосовуються науково-дослідницькі методи: аналіз, синтез та/або оцінка інформації/даних, зібраної або отриманої в результаті емпіричного спостереження, досвіду, експерименту та/або теоретичних роздумів, міркувань, комунікації і т.д. Цей процес обумовлений феноменом, що виходять за межі понять: істинність, точність, системність, послідовність, актуальність, доказовість, обґрунтованість, вірогідність, об'єктивність тощо. Це тягне за собою вивчення тих структур чи елементів думки, які імпліцитно присутні у всіх процесах мислення: мета, проблема чи завдання; припущення; концепції; емпіричне обґрунтування; міркування, які потребують висновків; причини та наслідки; заперечення; системного аналізу тощо. Критичне мислення, здатне реагувати на різні предмети/явища, проблеми та завдання, що включено до групи способів мислення, серед яких: наукове, логічно-раціональне, синтезоване, математичне, антропологічне, аксіологічне, економічне, морально-етичне мислення і т.д. в контексті науково та філософського світосприйняття та світорозуміння. Критичне мислення можна розглядати як процес, що складається з двох компонентів: по-перше, набору навичок формування та обробки інформації та переконань та по-друге, звички, що заснована на інтелектуальній прихильності, використовувати відповідні навички для формування висновків, умовиводів, підбору фактів та аргументації. Таким чином, його слід протиставляти: простому отриманню та збереженню інформації/даних; просте володіння набором навичок, оскільки воно передбачає їх постійне використання; просте використання цих навичок («як вправи») без прийняття їх результатів.

Критичне мислення – це самокероване, самодисципліноване, неупереджене мислення найвищого якісного рівня. Люди, які мислять критично послідовно, намагаються жити раціонально, розумно, емпатично. Критичні особистості усвідомлюють хибну природу людського мислення в контексті суб'єктивності, якщо його не контролювати, прагнуть зменшити силу своїх егоцентричних та соціоцентричних тенденцій. Критично мислячі особистості використовують інтелектуальні інструменти, такі як концепції, принципи, гіпотези, що дозволяють їм аналізувати, оцінювати, покращувати мислення та старанно працювати над розвитком інтелектуальних здібностей взагалі. Люди, які мають навички критичного мислення, усвідомлюють те, що вони завжди

можуть покращити свої розумові здібності, що час від часу вони стають жертвами помилок у міркуваннях, людській ірраціональності, упереджень, спотворень, некритично прийнятих соціальних правил та табу, особистих та корисливих інтересів. Вони прагнуть покращити світ усіма можливими способами/засобами і зробити свій внесок у більш раціональне, цивілізоване суспільство, усвідомлюють складнощі, які часто виникають. Критичні особистості уникають спрощеного мислення про складні питання і прагнуть належним чином враховувати права та потреби [7; 8; 12; 13; 14].

Розвиток навичок критичного мислення у процесі навчання. Використання цілісної/інтегрованої системи критичного мислення є важливим аспектом загальноорганізаційних ініціатив, що включено до більшості освітніх програм задля того, щоб навички критичного мислення могли розвиватися і зміцнюватися у процесі навчання впродовж життя. Критично мислити означає аналізувати проблеми, ґрунтуючись на вагомих доказах/фактах, а не на суб'єктивних поглядах, щоб отримати повне уявлення про те, що відбувається насправді, тобто приймати оптимальні рішення та вирішувати проблеми ефективніше. Іншими словами, критичне мислення дозволяє приходити до власних ретельно обдуманих висновків, а не сприймати інформацію в готовому вигляді, чи то у вигляді “напівфабрикату”, за “чисту монету”.

Що означає розвивати навички критичного мислення? На нашу думку [2; 4], важливими складовими у даному процесі, як і його результатами є:

1. Перевіряйте інформацію, уточнюйте, сумнівайтесь. Критичне мислення – це здатність ефективно аналізувати інформацію та формувати судження. Щоб мислити критично, необхідно усвідомлювати свої власні упередження та припущення під час роботи з інформацією та застосовувати правовірні стандарти при оцінці інформаційних джерел/ресурсів. Критичне мислення важливе при формуванні власних аргументів. Раціональний, об'єктивний та усвідомлений підхід, який може допомогти вам визначити достовірні джерела та зміцнити ваші висновки, притаманний критичному мисленню.

2. Покращуйте мовні навички та навички презентації. Щоб якнайкраще виразити себе, потрібно вміти мислити ясно і систематично, практикувати критичне мислення, як покращувати нашу здатність розуміти.

3. Розвивайте творчі здібності. Сприяє творчості, дозволяє не лише вирішувати проблеми, а й вигадувати для цього нові та творчі ідеї. Критичне мислення дозволяє нам аналізувати ці ідеї та відповідним чином коригувати їх.

4. Саморефлексія. Критичне мислення важливе для саморефлексії, що є інструментом оцінювання себе так як слід.

5. Основа науки. Теорії мають бути підкріплені знаннями, фактично аргументованими, теоретично та емпірично доведеними. Щоб суспільство функціонувало ефективно, його громадяни мають сформулювати думку про те, що добре, а що погано, використовуючи критичне мислення.

6. Критичне мислення – це ключ до кар'єрного успіху. Не лише філософи, а й юристи, лікарі, журналісти, інженери, аналітики, політики повинні використовувати критичне мислення, яке є одним із найбажаніших навичок для робочої сили, оскільки воно допомагає аналізувати інформацію, мислити нестандартно, вирішувати проблеми за допомогою інноваційних рішень та систематично планувати.

7. Прийняття рішень. Критичне мислення допомагає нам долати повсякденні проблеми в міру їх надходження, і дуже часто цей розумовий процес здійснюється навіть підсвідомо. Це допомагає нам мислити незалежно та

довіряти своїй інтуїції. Ті, хто має навички критичного мислення, зазвичай, вирішують проблеми як частину свого природного інстинкту, що допомагає їм краще виконувати свою роботу і долати певні труднощі.

8. Людина має бути щасливішою. Спілкування із самим собою та глибоке розуміння того, чому ви думаєте саме так, як ви думаєте, може справді зробити людину щасливішою. Критичне мислення може допомогти вам краще зрозуміти себе і, у свою чергу, допомогти вам уникнути будь-яких негативних або обмежуючих переконань і більше зосередитись на своїх сильних сторонах.

9. Формує обґрунтовану думку. Критичне мислення дозволяє нам переконатися, що наші думки ґрунтуються на фактах; допомагає розібратися у великих масивах не завжди об'єктивної інформації, у всьому додатковому "білому" шумі.

10. Поліпшує комунікаційні здібності/відносини та емоційний інтелект. Критичне мислення може допомогти краще зрозуміти думку інших і стати більш відкритими до різних точок зору.

11. Сприяє зацікавленості. Критично мислячі люди постійно цікавляться різними речами в житті і, як правило, мають широке коло інтересів. Критичне мислення означає постійно ставити питання і бажати дізнатися більше про те, що може допомогти їм розібратися в ситуації чи концепції, ніколи не беручи нічого за чисту монету.

12. Активність для розуму. Так само, як м'язи, щоб вони були сильними, розум також потребує вправ і випробувань. Можна впевнено сказати, що критичне мислення схоже на діяльність розуму, його потрібно практикувати. Критичне мислення сприяє розвитку багатьох важливих навичок, таких як логічне мислення, прийняття рішень та неупередженість.

13. Сприяє творчому розвитку. Критично мислячі люди також є дуже творчими особистостями, які вбачають можливості та перспективи у будь-чому. Вони постійно прагнуть рухатися далі, що має вирішальне значення в контексті цивілізаційного прогресу.

14. Створює незалежність. Коли ми думаємо критично, думаємо самостійно, то більше довіряємо собі. Критичне мислення є ключем до створення незалежності та заохочення приймати власні рішення, формувати особисту думку.

15. Найважливіша життєва навичка. Критичне мислення має вирішальне значення як для освіти, саморозвитку, самовдосконалення, так і життя загалом. Освіта — це не лише спосіб підготуватися до життя, а й саме життя. Навчання — це процес довжиною життя, через який ми проходимо щодня.

Концепція постмодерного проекту Жана Бодрієра. Ми намагаємося показати, що постмодерний проект Жана Бодрієра — це приклад відсутності будь-якого критичного мислення, оскільки знання не є достовірним, об'єктивним і доведеним, кожен визначає, що є для нього істинним, у "кожного своя правда". Постмодерн привів до того, що поступово оптимізм сучасності поступився місцем розчаруванню і відмовою від модерну. Постмодерн відкинув сучасну людину від її коріння та ідентичності, зануливши її в кризу своєї сутності, кризу розуму, втрату ідентичності.

Постмодерн — це філософська та інтелектуальна концепція кінця 20-го століття, яка намагається після краху ідеологій вписатися в розширення структуралізму та деконструктивізму. Після розпаду культурних чи релігійних орієнтирів, релятивізму науки, кризи ідей прогресу, людства, яке зіткнулося з екологічними та соціальними банкрутствами, постмодерністи прийшли до

розчарування світу. Епоха постмодерну сприяла фрагментації особистості, ідентичності яка була занурена у протилежні установки [9; 10; 11]. Світ, який переповнений знаками, символами, атрибутами, ілюзіями, абстракціями транслює відсутність реального відчуття дійсності. На заміну реальності, з її вадами, проблемами, невизначеностями, формується ірреальний світ знаків, символів, кліків, фантомів та очікувань, які вказують на колізії істини та самі постають як істина. Світ, згідно постмодерністів, все більше переповнюється інформацією, в якій все менше і менше реально-достовірного змісту. Світ перетворився в загальний інформаційний потік, в якому існує людина, де переповнена інформацією гіперреальність демонструє відповідні феномени, наприклад віртуалізацію. “Використання технологій віртуальної реальності та доповненої реальності стали дійсністю в реальному світі. Їх використання практично в будь-якій сфері життєдіяльності суспільства не завжди є виправданою необхідністю. Віртуалізація сприймається скоріше як розвага, ніж як потенціальна можливість, хоча останнім часом ситуація значно змінилася. (...) не можливо переоцінити переваги віртуалізації, як у практичній так і соціально-гуманітарній площині, але не зважати на ризики теж необачно. Тим більше, що дискусійність філософських розвідок щодо еклектичної природи віртуальності, дозволить, в певній мірі, сформулювати відповідні гіпотетичні припущення. (...) При цьому акцентування переваг віртуалізації привалюють над недоліками, що уможливорює певні ризики та негативні наслідки” [3, с.14].

У результаті відсутності критичного мислення становлення постмодерну представляв собою “великий процес втрати сенсу”, через який зникає віра в “справжній світ”. До характеристик постмодерного світу, спираючись на відомі дослідження [1] можна віднести: еклектизація стилістики; конвергенція ідей та течій; вплив модусів постмодерного мистецтва; орієнтири на натовп, маси, елітні клани суспільства; “вигадування мистецтва”; використання реконструкції; орієнтація на гіперреальний світ; поява ерзацеталонів, субпарадигм. Це далеко не повний перелік ідей та характеристик постмодернізму, в контексті яких представлений проект гіперреального світу медійного капіталізму французького філософа Ж. Бодрієра [1].

“Постмодерністські мистецькі образи наскрізно симулятивні, вони є порожніми оболонками, копіями, які ніколи і не мали оригіналу. (...) Проте симулякризація стосується не лише природи самого мистецтва, але й методів його застосування. Існує небезпека: твори мистецтва стають об’єктом маніпуляції з боку владних структур” [6, с. 71].

Спосіб мислення за Ж. Бодрієром зосереджує увагу на ірреальних “химерах” буття, захищаючи суспільство, що продукує ілюзію [1]. Він вбачає “світ, у якому індивідуальність – це міф, а люди є одиницями, які відображають усе, що відбувається в медійному просторі та їх єдиною метою є лише споживання зображень та знаків” [1]. Тому Ж. Бодрієр називає цей світ “гіперреальним” і одним з його якостей є те, що між реальним і вигаданим світом немає жодної різниці.

Розглядаючи постмодернізм через царину права, де критичне мислення як неформальна логіка та засіб юридичної логіки є значимим, погоджуємося з думкою, що “постмодернізм своїм «прощанням із розумом» спрямовує юридичну думку на шлях нормативного скинення права; (...) постмодерн, заперечуючи будь-які міркування практичної філософії стосовно легітимної та нелегітимної влади, справедливості та несправедливості, законності та незаконності, нормативності та фактичності, роззброює нас перед вимогами

спільного життя, особливо в громадському, державному або світовому плані; (...) постмодернізм не може жодним чином практично проявитися в праві, оскільки постмодернізм нехтує питанням смислу в праві, будь-яка правова практика стає непотрібною, якщо навіть не марною” [5, с. 227].

Світ, який є “гігантським симулякром”, і є нашою реальністю, де все стає абстрактним, цінність «реального» зростає, а вийти з цього світу дуже складно. Симулякр виконує роль стереотипу, примітивної матриці, яка допомагає людині жити в цьому вигаданому світі та служить образом віртуально-ірраціональної реальності. “Симулякр – це знак, який не має ніякого зв’язку з реальністю і ні до чого не відсилає нас. Складається враження, що інформаційний простір веде своє власне життя, а зв’язки з конкретними предметами та об’єктами руйнуються. Зв’язок знака та речі спотворюється. Явище симулякризації практично захопило всі сфери нашого життя: політика, соціум, культура, наука, взаємовідносини між людьми, побут тощо” [6, с. 66].

Нині у науковій літературі можна зустріти термінологію на зразок: “постправа”, “постдостоірність” і т.д., оскільки у занадто великому обсязі інформації важко відрізнити правду від неправди, чи то симуляції. Симулякри формують структуру мислення (звички), які створюють фальшиві парадигми освоєння та існування дійсності, в основі яких закладено елементарні шаблони, тривіальні поняття. Наприклад, телебачення базується на симулякрах та симуляції, в основі яких кліше/ярлики, призначені для масифікації та популяризації певних речей, які несуть з собою пріоритет фантомного над метафізичним. На думку деяких філософів постмодерну, не відбувалося жодних “терористичних атак”, а відбувся зсув у гіперреальність та поглинання системи одних цінностей іншими [1; 9; 10; 11].

Висновок. Критичне мислення, на думку більшості науковців, – це засіб мислення, це інтелектуальна здібність, це соціально важлива навичка, це рефлексія, це мистецтво, це логічно-раціональна система тощо. Отже, критичне мислення є важливою складовою сучасного віртуалізованого, масмедійного, інформаційного, ірреального суспільства споживачів та визначальним фактором існування та розвитку особистості в даних умовах.

У постмодерністського дискурсі Ж. Бодрієра критичне осмислення не є визначним процесом та інструментом основ філософських роздумів, але ж інформатизація та віртуалізація суспільства призвела до такого негативного явища як маніпулювання свідомістю особистості/суспільства. Факт сформованості критичного мислення та володіння ним людиною є запорукою інтелектуальних чеснот, неупередженості та виступає опонентом гіперреальному світу.

Список використаних джерел:

1. Бодрієр, Ж 2004, *Симулякри і симуляція*, перекл. з франц. Ховтун, В, Київ: Вид-во Соломії Павличко “Основа”, 230 с.
2. Воронкова, ВГ & Нікітенко, ВО 2022, *Філософія цифрової людини і цифрового суспільства: теорія і практика*. Монографія, Львів-Торунь: Liha-Pres, 460 с.
3. Кивлюк, ОП, Губська, ГВ & Франц, ЙС 2021, ‘Еклектизм віртуальності освітнього середовища: управлінський контекст’, *Освітній дискурс : збірник наукових праць*, гол.ред. Кивлюк, ОП, Київ : ТОВ “НІА “НТІ”, № 38 (11-12), с. 7-16. Доступно: <[https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38\(11-12\)-1](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-1)>. [29 Вересень 2023].
4. Кивлюк, О, Воронкова, В & Андрюкайтене, Р 2023, ‘Еволюція від активного відповідального громадянства до цифрового в контексті критичного мислення: досвід країн ЄС’, *HUMANITIES STUDIES: збірник наукових праць*, гол. ред.

- Воронкова, ВГ, Запоріжжя: Видавничий дім "Гельветика", Випуск 14 (91), с. 23-34.
5. Мелкевік, Б 2013, 'Постмодернізм, право та "прощання з розумом"', *Критика постмодерної правової концепції, філософія права і загальна теорія права*, № 2, с. 215-228.
 6. Стебельська, ОІ 2022, 'До питання про симулякризацію соціально-культурного простору', *Актуальні проблеми філософії та соціології*, Випуск 39, Видавничий дім «Гельветика», с.66-74. Доступно: <<https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.12>>. [29 Вересень 2023].
 7. Терно, СО 2009, *Критичне мислення — сучасний вимір суспільствознавчої освіти*, Запоріжжя: Просвіта, 268 с.
 8. Хейбер, Дж 2023, *Критичне мислення. Твій бронік проти інформаційної зброї*, перекл. з англ. Бойченко, О, Київ: Вид-во "ArtHuss", 198 с.
 9. Derrida, J 1983, *D'un ton apocalyptique adopté naguère en philosophie*, Paris: Galilée.
 10. Lyotard J.-F. *Moralités postmodernes* / J.-F. Lyotard. Paris, Galilée, 1993.
 11. Lyotard, J.-F 1982, "Réponse à la question: Qu'est-ce que le postmoderne?", dans, *Critique. Revue générale des publications françaises et étrangères*, Tome 37, no 419.
 12. Halpern, DF 2014, *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*, New York and London: Psychology Press, 656 p.
 13. Ennis, Robert, H 2015, 'Critical thinking: A streamlined conception (A revised version of 1991b, below)', In Davies, Martin and Ronald Barnett (eds.), *A handbook of critical thinking in higher education*, New York: Palgrave Macmillan, pp. 31-47.
 14. Paul, RW 1990, *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*, Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ.

References:

1. Bodriiar, Zh 2004, *Symuliakry i symuliatsiia (Simulacra and simulation)*, perekl. z frants. Khovtun, V, Kyiv: Vyd-vo Solomii Pavlychko "Osnova", 230 s.
2. Voronkova, VH & Nikitenko, VO 2022, *Filosofiiia tsyfrovoi liudyny i tsyfrovoho suspilstva: teoriia i praktyka (Philosophy of digital man and digital society: theory and practice)*. Monohrafiia, Lviv-Torun: Liha-Pres, 460 s.
3. Kyvliuk, OP, Hubska, HV & Frants, YS 2021, 'Eklektyzm virtualnosti osvitnoho seredovyshcha: upravlynskyi kontekst (Eclecticism of the virtuality of the educational environment: management context)', *Osvitnii diskurs: zbirnyk naukovykh prats*, hol.red. Kyvliuk, OP, Kyiv: TOV "NIA "NTI", № 38 (11-12), s. 7-16. Dostupno: <[https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38\(11-12\)-1](https://doi.org/10.33930/ed.2019.5007.38(11-12)-1)>. [29 Veresen 2023].
4. Kyvliuk, O, Voronkova, V & Andriukaitene, R 2023, 'Evoliutsiia vid aktyvnoho vidpovidalnoho hromadianstva do tsyfrovoho v konteksti krytychnoho myslennia: dosvid krain YeS (Evolution from active responsible citizenship to digital in the context of critical thinking: the experience of EU countries)', *HUMANITIES STUDIES: zbirnyk naukovykh prats*, hol. red. Voronkova, VH, Zaporizhzhia: Vydavnychiy dim "Helvetyka", Vypusk 14 (91), c. 23-34.
5. Melkevik, B 2013, 'Postmodernizm, pravo ta "proshchannia z rozumom" (Postmodernism, Law and "Farewell to Reason")', *Krytyka postmodernoï pravovoi kontseptsii, filosofiiia prava i zahalna teoriia prava*, № 2, c. 215-228.
6. Stebelska, OI 2022, 'Do pytannia pro symuliakryzatsiiu sotsialno-kulturnoho prostoru (On the issue of simulacraization of the socio-cultural space)', *Aktualni problemy filosofii ta sotsiologii*, Vypusk 39, Vydavnychiy dim «Helvetyka», c.66-74. Dostupno: <<https://doi.org/10.32782/apfs.v039.2022.12>>. [29 Veresen 2023].
7. Terno, SO 2009, *Krytychne myslennia — suchasnyi vymir suspilstvoznavechoi osvity (Critical thinking — modern dimension of social science education)*, Zaporizhzhia: Prosvita, 268 s.
8. Kheiber, Dzh 2023, *Krytychne myslennia. Tvii bronik poty informatsiinoi zbroi (Critical Thinking. Your armored car is an information weapon)*, perekl. z anh. Boichenko, O, Kyiv: Vyd-vo "ArtHuss", 198 s.

9. Derrida, J 1983, *D'un ton apocalyptique adopté naguère en philosophie*, Paris: Galilée.
10. Lyotard J.-F. *Moralités postmodernes* / J.-F. Lyotard. Paris, Galilée, 1993.
11. Lyotard, J.-F 1982, "Réponse à la question: Qu'est-ce que le postmoderne?", dans, *Critique. Revue générale des publications françaises et étrangères*, Tome 37, no 419.
12. Halpern, DF 2014, *Thought and Knowledge: An Introduction to Critical Thinking*, New York and London: Psychology Press, 656 p.
13. Ennis, Robert, H 2015, 'Critical thinking: A streamlined conception (A revised version of 1991b, below)', In Davies, Martin and Ronald Barnett (eds.), *A handbook of critical thinking in higher education*, New York: Palgrave Macmillan, pp. 31-47.
14. Paul, RW 1990, *Critical Thinking: What Every Person Needs to Survive in a Rapidly Changing World*, Rohnert Park, CA: Center for Critical Thinking and Moral Critique, Sonoma State Univ.

DOI 10.33930/ed.2019.5007.45(7-9)-4

УДК 378.091.3:37.091.12.011.3-051]:81'232

ЗНАЧЕННЯ МОВНОЇ ОСВІТИ В СТРАТЕГІЇ ПІДГОТОВКИ ПЕДАГОГІЧНИХ КАДРІВ

THE IMPORTANCE OF LANGUAGE EDUCATION IN THE STRATEGY OF TRAINING PEDAGOGICAL PERSONNEL

Чжао Ган

Актуальність теми дослідження. Мовна підготовка належить до стратегічних напрямів формування педагогічних кадрів. Першим і головним провідником мовних стратегій в системі навчання та виховання учнів та студентів є вчитель, педагог. Оволодіння педагогами мовними стратегіями в процесі навчання в педагогічному університеті розглядається як особливе завдання мовної політики держави.

Постановка проблеми. Мовна освіта є стратегічно важливою складовою у підготовці майбутніх педагогів, оскільки саме якісне володіння мовними засобами та прийомами дозволяє вчителю доносити необхідні знання до учнів. Вміння творчо та різнопланово застосовувати мову у педагогічній діяльності сприяє максимальному розкриттю вчителем свого інтелектуального потенціалу, сприяє кращому засвоєнню учнями навчального матеріалу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В процесі вивчення проблематики мовної освіти в педагогічному процесі корисними виявилися наукові, педагогічні та

Urgency of the research. Language training is one of the strategic areas of the formation of pedagogical personnel. The first and the main agent of language strategies in the system of teaching and education of pupils and students is the teacher, the educator. Teachers' mastering of language strategies in the process of teaching at a pedagogical university is seen as a special task of the state's language policy.

Target setting. Language education is a strategically important component in the training of future teachers because it is the qualitative mastery of language tools and techniques that allows the teacher to convey the necessary knowledge to students. The ability to creatively and diversely apply language in pedagogical activity contributes to the maximum disclosure of the teacher's intellectual potential and contributes to a better learning of educational material by students.

Actual scientific researches and issues analysis. In the process of studying the problems of language education in the pedagogical process, the scientific, pedagogical, and philosophical-